

Barbara Kruger Enstalasyonlarının Tipografik Açından İncelemesi

A Typographic Review of Barbara Kruger Installations

Tuba BİLİRDÖNEMEZ¹, Burak Erhan TARLAKAZAN²

¹Kastamonu Üniversitesi, Rektörlük Basın Koordinatörlüğü, Kastamonu, Türkiye

²Kastamonu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Kastamonu, Türkiye

ORCID:

T.B.: 0000-0002-0916-0938

B.E.T. 0000-0002-5826-2148

Corresponding Author:

Tuba BİLİRDÖNMEZ

Email:

tbilirdonmez@kastamonu.edu.tr

Citation: Bilirdönemez, T. ve Tarlakazan, B. E. (2021). Barbara Kruger Enstalasyonlarının Tipografik Açından İncelemesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (4): 770-784.

Submitted: 15.11.2021

Accepted: 29.11.2021

Özet

18. ve 19. yüzyıllar arasında yaşanan Sanayi Devriminden sonra değişen tüketim alışkanlıkları ve üretimde makineleşmeyle birlikte, köyden kente göç, işçi sınıfının ortaya çıkması, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, kadın erkek eşitliğine dair söylemler gibi birçok değişim yaşanmıştır. Bu değişimler sanat ve sanatçılar üzerinde derin izler bırakmıştır. Özellikle felsefenin sanat üzerindeki etkileri kendini iyiden iyiye hissettirmeye başlamış bu bağlamda özü araştıran, derinliğe yönelten düşünceler ortaya çıkmıştır. I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan acılar, kayıplar ve bunları tecrübe eden yeni kuşak sanatçılar, başkaldırı halinde 19. yüzyıl sanatsal etkinliklerini silme, kalıplaşmış beğenileri yıkma çabası içerisine girmişlerdir. Tüm bu aykırı görüşler Dadaçılık akımında dile getirilmiştir. Bu akım Tristian Tzara'nın önderliğinde 1916'da Zürih'te doğmuş ve kısa bir süre de harekete katılım artmıştır. II. Dünya Savaşı ve sonraki yıllar içerisinde daha çok görülmeye başlayan sanatta hazır yapım nesnelерinin var oluşu ve yenilikçi sanat anlayışıyla sanatçıların kendini ifade edişleri, Postmodern Sanatın içerisindeki melez ifade, enstalasyon sanatı, kamusal sanat, arazi sanatı, performans sanatı gibi bir çok sanat türünde gözlenmektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında tüm dünyayı politik, kültürel, ekonomik ve sosyal bakımdan olağanüstü bir şekilde etkileyen iki büyük savaşın yarattığı artçı etkileriyle beslenen bir dünya içerisinde doğmuş olan Barbara Kruger; bir sanatçı ve tasarımcı olarak çağdaş sanatın tüm kazanımları ve hatta yönlendirmeleri çerçevesinde, sanattaki değişimlere ve gelişimlere dâhil olmuştur. Kavramsal sanatçılar arasında önemli bir yere sahip olan, Barbara Kruger'in tipografik enstalasyonları bu çalışma kapsamında ele alınarak yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Barbara Kruger, Enstalasyon, Tipografi, Yazı, Sanat

Abstract

After the Industrial Revolution between the 18th and 19th centuries, with the changing consumption habits and mechanization of production, there have been many changes such as migration from the village to the city, the emergence of the working class, injustices in income distribution, and new discourses on gender equality. These changes have affected art and artists deeply. In particular, the effects of philosophy on art began to be felt thoroughly, and in this context, thoughts that search for new artistic essence and depths have emerged. The sufferings and losses experienced during and after the First World War and the new generation of artists who experienced them tried to erase the 19th-century artistic activities and to destroy stereotyped tastes in rebellion. This movement was born in Zurich in 1916 under the leadership of Tristian Tzara, and participation in the movement increased for a short time. The existence of ready-made objects in art and the artists' expressing themselves with an innovative sense can be observed in many types of art such as hybrid expression in postmodern art, installation

art, public art, land art, and performance art. As a designer, Barbara Kruger, born into the after effects of two major wars in the first half of the 20th century that extraordinarily affected world politics, culture, economy, and sociology, took part in the changes and developments in art. These contributions include the acquisitions and even the directions of modern art. Typographic installations of Barbara Kruger, who has an important place among the conceptual artists, have been discussed and rendered in this study.

Keywords: Barbara Kruger, Installation, Typography, Writing, Art

1. GİRİŞ

I. Dünya Savaşı ve sonrasında yeni kuşak sanatçılar 19. Yüzyıl'ın Romantizm, Realizm, Sembolizm gibi akımların sanatsal etkinliklerini yıkmak, toplumca kabul görülen sosyal ve estetik değerlere karşı çıkmak istemişlerdir. Bu isyanın en sistemli hali Tristian Tzara'nın başını çektiği 1916'da Zürih'te doğan, Dada hareketinde görmek mümkündür (Bozkurt, 2013: 62).

Dada ve Gerçeküstücülüğün yeni resim dilleri, Fütürizme, Kübizme ve Dışavurumculuğa kesinlikle çok şey borçludur. Örneğin Dadacıların 'fotomontaj'ı geliştirmelerinin doğrudan nedeni Kübist kolajdır... Kübizm sanatının amacı izleyenlerini şoke etmek ya da kafalarını karıştırarak gerçeklikle olan ilişkilerini yeniden düşünmeye sevk etmek olmuşsa da, nihayetinde özerk bir sanattır- sanat için sanat (Hopkins, 2006: 20).

Sanat ve sanatçı gelişen toplum düzenine ve yeni anlayışları her dönem karşılamış ve yansıtmıştır. Bu yenilikçi düzen içerisinde sanat yeni ifade biçimlerine gebe olmuştur. Enstalasyon, kavramsal sanat ve kamusal sanat gibi sanat pratikleri kendilerinden söz ettirmeye ve yer edinmeye başlamıştır.

Enstalasyon, Fransızca kökenli l'installation kelimesinden gelmektedir. Türkçe'de "yerleştirme" anlamındadır. Enstalasyon farklı birçok malzeme ile (hazır nesne, fotoğraf, video, dijital cihazlar, neon ışıklar, müzik, ses vb.) oluşturulabilmektedir. Disiplinler arası bir anlayışla; kurgusal anlamda mimari, dilsel ve metinsel olarak kavramsal sanat ve kamusal sanat akımlarında sık kullanılmasıyla hibrit (melez) bir yapıya sahiptir (Renkçi, Taştan, 2016: 472-473).

Enstalasyon, geleneksel sanat anlayışından aykırı olarak, sanatı-sanatçıyı sınırlandırmayan, sergilendiği mekânın özelliklerini gözetken bir sanat alanıdır. Sanatı ve izleyiciyi klasik sergi salonlarının dışına taşımaktadır. İzleyici, yerleştirme uygulamaları içerisinde daha öncesinde biçilmiş olan rolden sıyrılarak katılımcı olma durumuna davet edilmektedir. Katılımcı kendini bir veya birçok uyarının dâhil olduğu atmosfer içerisinde bulmaktadır.

Enstalasyon sanatçılarından başında gelen ve izleyiciyi katılımcı durumuna getiren öncü yerleştirme sanatçılarından olan Marcel Duchamp'a göre "Sanatçının zihinsel etkinliği, yani düşünsel anlatım gücü, yaratılan nesneden daha önemlidir"(Bozkurt, 2013: 64). Duchamp sanat eserinin "retinal" yani salt göze hitap olması fikrine karşı durmuş, bunun yerine sanatı "yeniden zihnin hizmetine sunmak gerektiğini" belirtmiştir. Bu bağlamda, enstalasyonları ile önemli bir yere sahip olan Barbara Kruger'ın çalışmalarında da estetik hazdan ziyade mekân ile ilişkilendirilen ve mimari özellikleri gözetken ve fikre anlatıma yönelten enstalasyon uygulamaları görülmektedir.

Barbara Kruger enstalasyonları içerisinde özellikle tipografik düzenlemeler yapmış, yazı ile etkin bir iletişim gücü oluşturmuştur. Eserlerinde yer verdiği yazı, başlı başına bir iletişim aracıdır. Kruger'ın çalışmalarında yazı ve harfler, büyük ölçekli yerleştirilmeler ile daha dikkat çeker bir hal almıştır.

Tipografi; mesaj, düşünce ya da bilgi aktaran bir araçtır. Sanatsal pratikte; "harf ve yazı" bulunduğu yüzey ya da mekân içerisinde plastik imgeler haline dönüşmektedir. Tipografinin gelişimi incelendiğinde, diğer uygulamalarda olduğu gibi dönemin özelliklerinin ve güncesinin bulunabileceği önemli izler taşıdığı söylenebilmektedir. Günümüzde; enstalasyon, kavramsal sanat,

video sanatı ve arazi sanatı gibi çağdaş sanat uygulamaları içerisinde evrensel bir anlatım unsuru haline gelmiştir.

Barbara Kruger 1945 yılında Amerika'da doğmuştur. Syracuse Üniversitesi, Görsel Sanatlar Okulu'na başlamış fakat bir yıl sonra babasının ölümü nedeniyle bırakmıştır. New York'ta Parson's School of Design'da Diane Arbus' da sanat ve tasarım okuduktan sonra, genç yaşında dergiler için grafik tasarım ve serbest resim düzenleme ve kitap kılıfları tasarlamaya başlamıştır (URL-1). Kruger Condé Nast Publications'da bir tasarım işi almış, *Mademoiselle* dergisi, *Vogue*, *House and Garden*, *Aperture* ve diğer yayınlar için grafik tasarımcı, resim editörlüğü yapmıştır (URL-2).

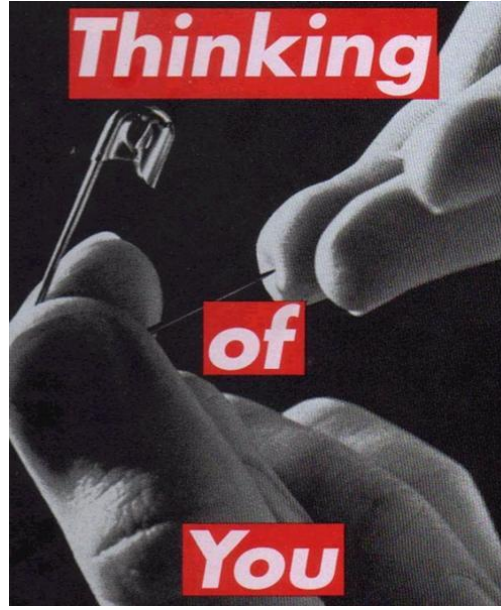
Kruger'ın çalışmalarında; Foto montaj teknikleri, Dada hareketinde var olan fotoğrafları sanat nesnesi olarak kullanma, buluntu nesnelere, karşıtlık ve kolajlar görülmektedir. Kruger ilk dönem çalışmalarında; boncuklar, ipler, kurdeleler, tüyler, payetlerle büyük duvar süsleri gibi materyallere yer vermiştir. Parlak renkli ve erotik olarak müstehcen nesnelere; tığ işleri, dikiş teknikleri ve boyamalar yapan sanatçı, ilerleyen yıllarda daha çok yazınsal, ideolojik ve feminist tutumlu işler ortaya koymuştur.

Kruger "Resimler ve kelimelerle çalışıyorum çünkü kim olduğumuzu ve olmadığımızı belirleme yetenekleri var"...Resimler ve kelimeler, belirli varsayımlar için toplanma noktaları haline geliyor. Hakikat ve yanlışlık varsayımları var ve sanırım sahtelik anlatılarına kurgu deniyor. Bazı kelimeleri kopyalıyorum ve bunların gerçek ve kurgu kavramlarından sapmasını veya bunlarla örtüşmesini izliyorum...(URL-3). Sözleriyle içerisinde bulunduğu üretim halini, sürecini ve sanatını neden metinler yolu ile ifade ettiğini açıklamıştır.

Sanatçı, 1968 kuşağında, feminist ve özgürlükçü düşüncelerin yoğun yaşandığı bir dönem içerisinde yetişmiştir (Kozlu & Benuşur, 2014: 153). Kruger'ın çalışmalarında 1970'li yıllarda kadının toplum içerisindeki konumu ve ne olmaması yönündeki duruşunu sergileyen tasarımlar ile adından söz ettirmiştir. Toplumun kadın kimliğine dayattığı roller üzerine tasarımları bulunmaktadır.

Barbara Kruger, 1977'de siyah beyaz fotoğraflar üzerine kalın metinlerle eşleştirdiği çalışmalar yapmıştır. 1979'da "Resim ve Okumalar" adındaki kitabı yayınlanmıştır. Sanatçı kendine özgü sanat yaratma stili, büyük siyah beyaz fotoğrafları, kırmızı renkte blok zeminler üzerine harfler ile "Ben" "Sen" "Biz" gibi zamirleri kullanmıştır. Mesajların aktarılmasında kelimelerin ne kadar güçlü olabileceğinin farkında olup bu doğrultuda çalışmalar üretmiştir (URL-4). Sanatçının "Kurgularınız tarih oluyor", "Alışveriş yapıyorum, öyleyse varım", "Sen kendin değilsin", "Vücudun bir savaş alanı" gibi birbirinden iddialı yazınsal dili çoğu zaman feminizmi, tüketimi ve bireysel özerkliği ön planda tutan, ifadelerle doludur.

Kavramsal sanatçılardan biri olan Kruger'ın tasarımları incelendiğinde tipografik yerleştirmelerini reklam panolarında, afişlerde, dijital ekranlarda; kimi zaman slogan şeklinde kimi zaman da fotoğraflar üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Tipografik öğeler yazı, harf, hece, kelime, vb. kullanımı her geçen gün büyük bir ivme kazanarak plastik sanatların birçok alanında görsel bir anlatım öğesi haline almıştır. Modernist sanatçılar arasında yer alan Kruger, yapmış olduğu tipografik yerleştirmeler ve ortaya koyduğu diğer sanatsal çalışmalarla önemli bir yere sahiptir. Sanatçının Tipografik kullanım, kavramsal sanat, kamusal sanat, enstalasyon gibi topluma her an dokunabilen ve düşündürülen farklı sanat dallarında yapmış olduğu yapıtlar göze çarpmaktadır.

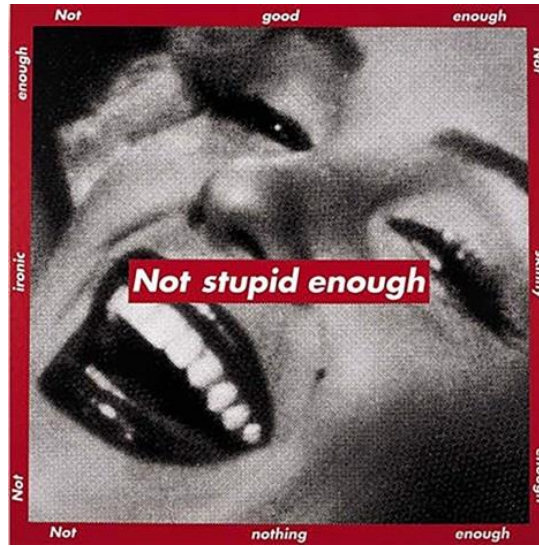
Görsel 1. Thinking Of You (Seni Düşünüyorum) 1999, URL 5

Barbara Kruger, siyah, beyaz renkten oluşan farklı büyüklüklerdeki fotoğrafları zemin olarak kullanmış ve üzerlerine renkli (özellikle renkli zeminler üzerinde beyaz yazılar) metin blokları yerleştirmiş, ideolojik mesajlarını kışkırtıcı ifadeler ile izleyiciye yansıtmıştır Görsel 1).

Görsel 2. You Are Not Yourself (Sen Kendin Değilsin) 1981, URL 6

'You Are Not Yourself (Sen Kendin Değilsin)' sözleri ile Kruger, feminist hareket bağlamında, izleyiciye sözcükler ile doğrudan mesaj iletmektedir (Görsel 2). Sanatçı, parçalı bir kadın fotoğrafı üzerine yerleştirdiği 'Sen Kendin Değilsin' yazısı ile vermek istediği mesaj, direkt metin aracılığı ile iletilmektedir. Zemindeki kadın fotoğrafı üzerinden toplumun kadın bilincine gönderme yapmaktadır. Toplumda "kadın imajının" karşı cins tarafından yüklenen bir olgu olduğuna dikkat çekerken diğer taraftan da kadınların öz bilinç geliştirmesi için güçlenip eşit ve özgür bir toplum olma haline gelmesine vurgu yapmaktadır. Kruger'ın anlatımında kullandığı dilsel yazılar kadar görselin parçalanmışlığı, yapı sökülme yaklaşımı açısından da dile getirilmiş bir yaratımdır (Gültekin & Tokdil, 2018: 140).

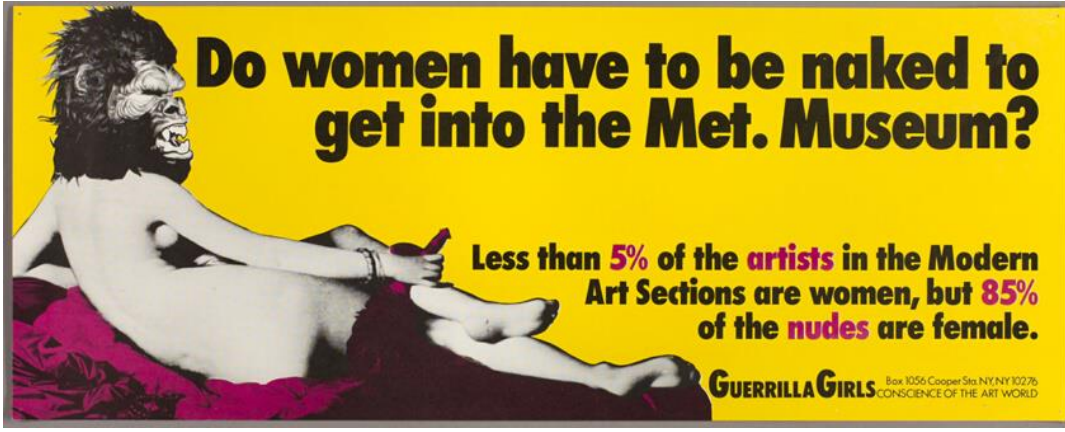

Görsel 3. Not Stupid Enough (Yeterince Aptal Değil) 1997, URL 7

Kruger, kısa ve vurucu ifadeleri ironik ve alaycı bir dille ele almaktadır (Görsel 3). Anlatımının temelinde yapılandığı, toplumun kadın algısı ile kullandığı dil vasıtasıyla alt metni ilişkilendirmektir. Sıradan kadın görselleri ile tipografiyi birleştirerek anlamsal yönde ironi yaratmaktadır. Tüm bu ironi aslında bir parodi içerisinde görsel ve yazınsal olarak çelişkili, sloganvari “miş- gibi” ortaya koyarak, başka bir anlam çerçevesinde toplumsal olarak bilinen doğruları irdeleyerek sunmaktır (Çulha, 2019: 43). Kruger söylemlerini kamusal alanlarda sergilenmiştir. Ayrıca sanatçının fotoğraf ile harmanladığı çalışmaları panolarda, posterlerde, tişörtlerde ve elektronik tabelalarda görmek mümkündür.

Barbara Kruger’ın da içinde bulunduğu ve diğer kadın sanatçıları da kamusal alanlara çıkışı özellikle ABD’de Feminist Sanat adında yürütülen hareketler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu sanatçıların ortak amacı; yüzyıllardır kadına yüklenen anlamların sorgulanmasıdır. Eril bakışın kadına biçmiş olduğu roller; annelik, doğurganlık, kırılabilirlik, hassasiyet gibi olguların uygun bulunmasına ve kadının önemli konularda fikir sahibi olamayacağı, önemli konularda yer alamaması bakışına karşı durmuşlardır (Sağlık, 2013: 43).

Batı sanatındaki erkek egemen tavır ve erkek sanatçı mitine karşı duruş sergileyen örneklerden biri de Barbara Kruger’ın da içinde bulunduğu 1985 yılında bir araya gelen kadın sanatçıların oluştuğu “Guerrilla Girls” grubudur. Gerilla kızların ilk eylemi, New York Modern Sanatlar Müzesindeki Uluslararası Resim ve Heykel sergisinde kadın sanatçı sayısının erkek sanatçı sayısına nazaran oldukça az olmasına (169 erkek, 13 kadın sanatçı) dikkat çekmek üzere kafasına goril maskesi takmış çıplak kadınların olduğu posterler hazırlanmıştır. “Kadınların Metropolitan Müzesi’ne Girebilmeleri İçin Çıplak Olmaları mı Gerekliyor ?” (Görsel 4), yazıları ile vurgu yaparak sergiye katılan sanatçıların sadece yüzde 5’inin kadınken, resimlerde yer alan modellerin yüzde 85’inin kadın olduğunu kadın bakış açısı ile ortaya koymuşlardır. Guerrilla Girls içerisinde yer alan Barbara Kruger da birçok alanda gruba destek vermiş ve enstalasyonlar gerçekleştirmiştir (Sağlık, 2013: 43-44).

Görsel 4. Guerrilla Girls, “Kadınların Metropolitan Müzesi’ne Girebilmeleri İçin Çıplak Olmaları mı Gerekir?”, 1989, URL 8

Barbara Kruger ve Enstalasyonları;

Kruger, yaşadığı dönemin sorunlarına, iktidarına ve en çokta kadına dair tasarlamış olduğu eserlerde kavramsal sanattaki çağdaş ifade bağlamında, güçlü yerleştirmeler yapmıştır. Sanatçı mesajını izleyiciye / katılımcıya kimi zaman spot daha akılda kalır haliyle iletmeyi yeğelerken, bazen de metni tekrar tekrar ve dikkatli okumaya meylettirecek bir perspektiften inceleme fırsatı sunmaktadır. Büyük ölçekte kullandığı harfler, kendine özgü söylemleri, kullandığı renk tercihleri ve akılda kalır tipografik yerleştirmeleri ile izleyicinin karşısına çıktığı her platformda insanları etkisi altına almaktadır.

Barbara Kruger’ın kariyerinde 1978’den 1981’e kadar olan etki çizgisi oldukça şeffaftır ve kelimeler ve görüntüler sonunda onun çok iyi tanındığı kaplamaları oluşturmak için birbirine karışır. Bu sanat yapma modeli 1980’ler boyunca devam etti, ancak 1989’a kadar Barbara Kruger’in çalışmalarının yeni bir önem ve canlılık düzeyine ulaştığı görüldü. Bu noktada Kruger, galeri alanının içselliğine saldırarak ve onu mekana özgü fotomontaj, görüntü, metin ve mimari manipülasyon enstalasyonlarına dönüştürerek, Chicago, Los Angeles ve New York City’de daha önce hiç olmadığı şekilde sergilemeyi seçti. Mekân, mimari ve retoriğin çevirisi, Barbara Kruger’in çalışmalarının okumalarında her zaman ön planda olmuştur, ancak 1989’da bu kaygılar, anlam ve performans alanı olarak mekânın işleyişi hakkında farklı bir mesaj iletmek için temeller haline geldi (URL- 9).

Görsel 5. New York, "Exhibition" 1991, URL-10

Kruger 1991 yıllarda New York'ta gerçekleştirdiği enslatasyon çalışmasında, galeriyi çepeçevre saran kadın ve çocukların duygularını açığa çıkaran bir ortam yaratmıştır. Duvarlardan tavan ve tabanına kadar giydirilen tipografik yerleştirmeler ile büyük ölçekte siyah beyaz ve gri tonlamaları ile kadın ve çocuk fotoğraflarından oluşmaktadır (Görsel 5).

Kruger'in sıralı metinleriyle fotoğraflar hakkında bilgi verir gibi gözüküp, arka planda yer aldığı sanılırken aslında metin içerisindeki ifadeyle mesajı izleyene vurucu bir şekilde vermektedir. Bu duygu yoğunluğu katılımcıyı etkisi altına almaktadır. Dil, bu enstalasyonlar için ana araç, anlam için görsel ve entelektüel itici güç, iletişimin ezici noktası olarak hareket edendir. Kadınların ve azınlıkların maruz kaldığı şiddete yönelik metinler kullanılmıştır. Bu metinlerin galeri içerisindeki etkisi, kırmızı zemin üzerinde beyaz harfler adeta parıldayan kan lekeleri gibi görünmektedir. Metinler sadece görsel olarak dikkat çekmekle kalmayıp aynı zamanda içerikleriyle duygu ve düşünce yoğunluğuna sürüklemektedir. "Sizin altında görünen her şey şimdi sizinle konuşuyor. Sağır gibi görünen her şey seni duyuyor. Aptalca görünen her şey aklınızdan geçeni biliyor. Kör gibi görünen her şey senin içini görüyor." (URL-11) İfadesini okuduğumuzda Kruger'ın dilsel karşıtlık içerisinde ironi yattığı gözlenmektedir.

Kruger'ın tipografik çalışmalarında özellikle büyük ölçekte ve okunabilir tırnaksız fontlar geniş espaslar bırakarak çalıştığı görülmektedir. Sanatçının kullandığı fontlardan biri, yeni tipografi anlayışının da öncülerinden Paul Renner'in tasarladığı Futura (gelecek) karakteridir. Futura geometrik bir yapıyla tasarlanmış, tırnaksız ve oldukça minimal bir yazı ailesine sahiptir. Futura karakterinin yapısal özellikleri tam daire formunda "O, G, C" gibi harfler ve "A, V" gibi harflerin geometrik düzlemi üçgenel, sivri bitmesidir (Gültekin, 2015: 107).

Kruger mekânı, toplumca hemfikir olunmuş 'bilgi'yi veya 'görüntü'yu eleştirel bir dil olarak üreten kaygan zeminlere dönüştürmektedir. Dil'in yazıyla temsil ettiği grafik tasarımın ürünlerini Kruger, sergi mekânı-müze gibi iç mekânlara yayarak sanat ve tasarımı ortak paydaya taşı-maktadır. Kruger'in başarısı hem iki disiplini ilişkilendiren hem de dış-iç mekân olarak yer değiştirebilen sanata-tasarıma yeni alternatif bir sergileme olanağı sağlamasında yatmaktadır. Ar-tık yapıt, o biricik anlamından çok geri dönemeyen ilk hareket, ilk ürün değildir, sanat ya da tasarımın ortak noktası olacak tekrarlanan, yeniden üretilen, üretim modelleri geliştikçe mekân alanlarını değiştirecek olan bir dolaşıma bürünmektedir (Çulha, 2019:140).

Görsel 6. İsimsiz (Sorular), 1990/2018, URL-12

Barbara Kruger Amerika'nın en önemli çağdaş sanat müzelerinden biri olan MOCA müzesinin dış cephe duvarlarına *Untitled (Sorular)* adlı tipografik yerleştirmesi (1990/2018) ikonik bir yere sahiptir (Görsel 6). Kruger tarafından yapılmış anıtsal duvar çalışması tipografik çalışmalarına örnektir. Sanatçının sembolik kırmızı zeminin üzerine beyaz renkte büyük harflerle "Hukuk dışı kim var?", "Kim seçmekte özgürdür?", "Kim alınır ve satılır?", "Yasanın önünde kim var" ve "En uzun selamı kim veriyor" gibi toplamda dokuz soru cümlesi bulundurmaktadır. Kruger; vatanseverlik, sivil katılım ve iktidar ilişkileri konularına işaret etmektedir (URL-13). Sanatçı kırmızı zemin üzerine beyaz harfler ile yazdığı metni bu kez sol üste kullandığı mavi dikdörtgen alan yüzeyine de yerleştirmiştir. ABD bayrağı izlenimi veren renk tercihi dikkati çekmektedir.

Sanatçının duvar üzerindeki tipografik çalışması, vurgulama yaratma açısından değerlendirildiğinde büyük harf tercihiyle metnin dik biçimle dizilmiş olduğu görülmektedir. Tipografik uygulamalarda metnin yerleştirileceği alan ve yazının zemin üzerindeki leke değeri mesajı karşı tarafa iletmede son derece önemlidir. Kalın biçim, uzun metin dizelerinde kullanıldığında, küçük puntoda okunurluğu zorlaştırabilir (Sarıkavak, 2009: 139). Kruger'in harfler arasında bıraktığı *espas* (boşluk) ve majiskül kullanım, bu yerleştirmede uzun mesafelerde dahi görülebilecek, okunabilecek, bir yapıdadır. Kruger alanda hızlıca okuyucunun zihnini kurcalayacak birçok soruyu yöneltmiş ve dikkatleri toplamayı başarmıştır.

Kruger'in adeta duvarları dile getirmiştir. Duvara dizili satırlar göreni kayıtsız bırakmayıp ne yazdığına, neyi sorduğuna karşı ilgi uyandırmaktadır. Bir metnin okunması ile bir çizimin gözlenmesi arasında derin bir fark vardır. Yazılı satırları takip eden bakış, zorunlu olarak kodların belirlendiği yön dâhilin de ilerlemelidir. Bu zorunluluklara uyan izleyici-okur fantezilerden vazgeçerek içinden geldiği gibi hareket edemez çoğunlukla. Ancak resimlerde bakış oradan oraya dolaşır, olmadık noktalara takılabilir serüvenlere atılabilmesi her türlü figüratif gösterimin ana kuralıdır (Jean, 2002: 134-135).

Görsel 7. On iki 2004, Değişken Boyutlar, Dört Ekranlı Dijital Video Enstalasyonu, URL-14

Kruger'ın enstalasyonlarında tipografi barındıran, göze çarpan bir diğer uygulama da 2004 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu "On iki 2004" isimli video yerleştirmedir (Görsel 7). Dört ekran, video projeksiyonundan yansıtılan on iki farklı hikâye yer almaktadır. Hikâyeler; sıradan insanlardan, evde, lokantada geçen on iki diyalogdan ve ekranın alt bölümünde kayan yazı şeklinde yer alan metinlerden oluşmaktadır.

Videolarda sahneler kısa kısa olduğundan video döngülerini izleyici beklemek zorunda almadan akışa kapılmaktadır. Her oyuncu bir duvarda yansıtıldığı için seyirci kendini aniden bir sohbele dâhil olmuş, beklenmedik biri gibi hissettirilmiştir. Sanatçının ifadesiyle "*fetiş haber çılgınlıkları*" olarak tanımladığı ifadeler alttan hızla ilerlemektedir. Diyaloglardan birinde; masada gazete okunduğu için eşini azarlayan bir kadının aynı zamanda masadaki çocuklarıyla da tartışması yer almaktadır. Masadaki anne-kız ilişkisine dikkat çekmek isteyen sanatçı altyazılar ile annenin (Neden çocuğum oldu?) kızın annesi için (Onun gibi görünmekten kaçınabilir miyim?) şeklinde iç düşüncelerini aktarmaktadır. Başka bir sahnede tartışan başka bir çift ve kadının iç sesi (Seninle birlikteyken kendimden nefret ediyorum) metni görülmektedir. Video sahnelerinde anlatılmak istenen aslında bireyler arasında bir iletişimin olmadığı iletişimin kurulamadığını göstermektedir (URL-15).

Kruger'ın video yerleştirmesinde izleyicinin kendini günlük tartışmalarda buluşunu ve bu yerleştirmenin nedenini sorgulayacağı ve kendini bir anlamda huzursuz hissedeceği durum altyazılarda oyuncuların iç seslerinin beyanıdır. Kruger'ın yine yalın ve kolay okunabilir dikkat çeken, bu hareketli bir tipografik yerleştirmesinde izleyiciyi abluka altına almış ve içsel sorgulamaya sevk etmiştir.

Görsel 8. Barbara Kruger, On iki 2004, Video Yerleşirmesi URL-16

Barbara Kruger'ın tipografik öğeleri yoğun ve devasa kullandığı 19 Eylül-21 Kasım 2009 tarihinde "Doğmakla ve Ölmek Arasında" isimli enstalasyon çalışması (Görsel 9) binanın iç ve dış duvarlarının bir kısmını kaplamaktadır. Sanatçı kullandığı ifadeleri âdete haykırırçasına duvarlara, pencerelele, kolanlara giydirmiştir. Sanatçı yerleşirmesinde Helvetica fontunu kullanmıştır.

Helvetica; başlangıçta 'Neue Haas Grotesk' olarak adlandırılmış sonrasında Helvetica adını almıştır (Ambrose & Harris, 2012: 173). Uluslararası tipografik stil adıyla ortaya çıkan hareket ışığında 1950'lerde dizayn edilen serifsiz (tırnaksız) harf karakterlerinden en çok tercih edilip modernist sanatçılar tarafından da kullanılan yazı ailelerinin başında gelmektedir. 1920'li ve 1930'lu yıllardaki çizim araçları yardımı ile matematiksel olarak vücut bulmuş geometrik, serifsiz yazılar reddedilerek yeni anlayışa uygun font tercihleri ve tasarımlar yapılmıştır. Edouard Hoffman ve Max Miedinger tarafından tasarlanan Helvetica fontundaki en önemli özellik her harfin en doğru biçimini bulmasıdır. Harflerin x- yüksekliğinin fazla oluşu ve pozitif /negatif alanlar içinde son derece dengeli bir ritim sağlaması onu popüler bir hale getirmiştir (Bektaş, 1992: 130).

Görsel 9. Barbara-Kruger-Between-Being-Born, URL-17

Görsel 10. Barbara-Kruger-Between-Being-Born, URL-18

Helvetica fontunu “Doğmakla ve Ölmek Arasında” enstalasyonunda siyah zemin üzerine beyaz metnin içerisinde dış yüzeylerde “hiçbir şey bilme, her şeyi unut, her şeye inan”, bol bol olmalı”, “şiddet içerisinde kim olduğumuz unutuyoruz” gibi ifadeler yer alırken (Görsel 10) mekânın iç duvarlarında saat yönünde okunacak şekilde; “bağırırca itin”, “kusarsa aç bırakın” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Sanatçının tipografik yerleştirmelerinde, sütunlar üzerine olanlar, dikey olarak konumlandırılmış ve okumayı bir ölçüde zorlaştırmıştır. “Dünya, sahibi olanlar için küçülür”, “doğmakla ölmek arasında” mekân içerisinde zeminde uyguladığı tipografik düzende zıt yönlerde okunan cümleler ile kaplamıştır. “iş yaparken tarih yazarsınız”, “zengin bir adamın şakaları her zaman komiktir (URL-19). Kruger, böylece tüm alanı kendi ironik ve cesur ifadeleri ile çepeçevre sarmış ve izleyiciyi düşünmeye, zihnini kurcalamaya ve aynı zamanda farkındalık yaratmaya yöneltmiştir.

Sanatçının, Smithsonian Institution, Hirshhorn Müzesi ve Heykel Bahçesi'nin alt katında yer alan ve müzenin kitapçısına kadar uzanan alana; mekâna uygun vinil malzeme ile tipografik enstalasyon çalışması “İnanç+Şüphe” (2012), yine izleyicinin içinde bulunduğu ortamı adeta dile getiren bir çalışma olmuştur. Sanatçı Duvarları, zemini ve yürüyen merdivenlerin kenarlarına kadar saran kırmızı, beyaz ve siyah renklerden oluşan yüksek kontrasta sahip harflerle mekânı çevrelemiştir (Görsel 11).

Görsel 11. İnanç+Şüphe 2012; Hirshhorn Müzesi, Washington, URL-20

Kruger, "İnanç+Şüphe" isimli bu çalışmasında çağdaş toplumda yaşanan güç ve para akışını sorgulamaktadır. Binanın hem sosyal hem de ticaret yeri olan bir kısmına giydirdiği harfler ile zemine açık uçlu sorularla "Hukukun Ötesinde Kim? Kim Seçmek Serbesttir? Kim Konuşuyor? Kim Sessiz?", yazıları yer alırken kitapçıya bakan alanda, arzu ve tüketimi "İstiyorsunuz?" Satın Alıyorsunuz. Unutuyorsunuz." Duvarlarda ise "Belief +Doubt = Sanity" [İnanç+Şüphe=Akil sağlığı] gibi ifadeler bulunmaktadır (Görsel 12).

Projenin koordinatörü; Asistan Küratör Melissa Ho sergiyi; "Kruger'ın mimari alana hâkimiyeti ve yoğun, yaşanmış bir deneyimin ortasında bir izleyici kitlesini meşgul etme yeteneği, onu bu sitede çalışmak için ideal sanatçı yapıyor. 'İnanç+Şüphe' lobideki sürekli hareketten yararlanır. Ziyaretçiler yürüyen merdivenlerden inerken, her taraftan seslenen, ancak tüm mekânda adım atıp dolaşırken kendini tam olarak ortaya koyan bir dille çevrilidirler" ifadesi ile anlatmaktadır (URL-21).

Görsel 12. İnanç+Şüphe 2012; Hirshhorn Müzesi, Washington, URL-22

Kruger'ın "Thinking of You, I Mean Me, I Mean You" (Seni Düşünmek. Ben kastediyorum, Seni kastediyorum) isimli sergi, 19 Eylül 2021'den 24 Ocak 2022'ye kadar, sürmesi planlanmaktadır. Retrospektif (geriye dönük) olarak adlandırılmayan ancak yerine "anti-retrospektif" şeklinde ifade edilen bir sergi konsepti oluşturulmuştur. Çünkü sergi sanatçının önceki çalışmalarını ve bu çalışmaların yenileri ile beraber harmanlanmasını kapsamaktadır. Sergide kâğıt ve vinil gibi malzemelerin üzerine 80'e yakın eserin seçili bölümleri, enstalasyonlar ve videolar yer bulacaktır. Sanatçının eserlerinin daha önceden yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların şimdiki sergiye uyarlamaları yer alacaktır. Kruger kronolojik anlatılara yeni katmanlar anlatılarda ekleyip yeniden hayat vermektedir. Günün teknolojisi ve platformlarında yine günün güncesine uyacak şekilde enstalasyonlarını ve videolarını gerçekleştirmektedir. 40 yılı aşkın süredir Kruger söylemlerini dile getirmektedir (URL 23).

Görsel 13. Chicago Sanat Enstitüsü, Sergi Girişi, URL-24

Kruger, California Üniversitesi'nin Berkeley, San Diego ve Los Angeles kampüslerinde ders vermiştir. Sanatçının kişisel sergileri Londra'daki Çağdaş Sanatlar Enstitüsü (1983); Çağdaş Sanat Müzesi (1999), Los Angeles; Moderna Museet (2008), Stockholm; Ulusal Sanat Galerisi (2016), Washington, DC; ve Chicago Sanat Enstitüsü (2021) (Görsel 13). 1982 ve 2005'te Venedik Bienali'ne katılmıştır. Kruger çalışmaları dâhil olmak üzere birçok önemli müzelerin daimi koleksiyonlarında görünen Whitney Amerikan Sanat Müzesi ve Modern Sanat Müzesi, New York'ta birçok galeri ve müzelerde yer almıştır (URL-25).

SONUÇ

Sanattaki arayış ve dinamik yapı, disiplinlerarasılık ile beraber birçok sanat uygulamasına tipografinin de dâhil olmasına sebep olmuş, bu durum modern tipografinin oluşumunu ve gelişimini etkilemiştir.

19. yüzyılın getirileri, yeni fırsatlara, yeni taleplere ve yeni platformlara cevap verebilmek ve karşılamak üzere gelişim göstermiştir. Sanat ve tasarım alanındaki devrimci ve öncü atılımlar ile modern tipografinin erken 20. yüzyıl sahnesinde var olması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Modernleşme hareketleri yüksek düzeyde endüstrileşmiş bir toplum ile entegre olmayan tüm sanatsal yaklaşımları ve eskiyi adeta "kapının dışına süpürmüştür" (Becer, 2020: 32).

Bu dönemde; yalın, geometrik, akıcı, kolay anlaşılabilir ve okunaklı tipografik uygulamalar ile modern görüntülü yazı aileleri; modernist sanatçıların dikkatini çekerek, tercih sebebi olmuştur. Modernist sanatçılardan biri olan Barbara Kruger'ın kullanmayı tercih ettiği tipografik öğeler de yeni tipografi hareketi doğrultusunda ortaya çıkan yazı ve font kullanımları bu bağlamda dikkat çekmektedir.

Kruger'ın enstalasyonlarında mimari mekânlar ve kamusal alanlar üzerinde tipografiyi kullanarak yaptığı yüzey giydirme ve kaplama çalışmaları günümüz sanatı içerisinde dikkat çeken ve değer gören önemli bir yere sahiptir. Kruger ve diğer günümüz sanatçılarından birçoğunun da kendini ifade etmede tercih ettiği harf, kelime, cümle ve metinleri yönetme bağlamında çok güçlü bir anlatıma sahip olmuşlardır.

Günümüzde tipografinin sahip olduğu mesajı iletmedeki yalınlık dün olduğu gibi, bugün ve elbette yarının sanatı içerisinde yer alacağının göstergeleridir.

Enstalasyon, ortaya çıkışı yersiz ve zamansız olabilme noktasında sanatçıya ve izleyiciye sayısız olanaklar tanıyan sanata davet eden bir konumdur. Tipografi ile birleştiğinde zihni daha çok meşgul eder duruma geldiği görülmektedir. Gerek sanatçı gerekse izleyici-katılımcı bu talep gören ve gün be gün gelişerek büyüyen bu sanat pratiklerini yakın geçmiş ve ileriki çağdaş sanat içerisinde uygulamaya ve içerisinde bulunmaya davet etmektedir.

Barbara Kruger, tipografiyi kullanarak yaptığı çalışmalarında toplumsal konulara dikkat çekmekte ve hayatta karşılaşılan tuhaf ve aykırı durumları, sorgulamaktadır. Bununla beraber, şiddetin görsel ve yazınsal malzeme sağladığını düşünen sanatçı; silahlanma, mülkiyet, cinsiyet, stil ve ırk aralarındaki bağlantıları atladığımızı düşünerek; görev, güç, korku ve yetki söylemlerini işaret etmenin en basit sahiplenme şekli (Kruger, 1993: 228) olunmasına dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G. & Harris, P. (2012). *Görsel Tipografi Sözlüğü*, (Çev.: Bayrak, B.) İstanbul, Literatür Yayıncılık.
- Becer, E. (2020). *Modern Sanat ve Tipografi*, 4. Baskı, Ankara: Dost Yayınevi.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bozkurt, N (2013). *Sanat ve Estetik Kuramları*, Ankara, Sentez Yayınları.
- Çulha, D. (2019). Barbara Kruger'ın Tasarımlarını Göstergelerarasılığının Yeniden Üretim Yöntemleriyle Okumak. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. Özel Sayısı, (Ss. 38-52.).
- Çulha, D. (2019). Modern Sonrası Sanatta ve Grafik Tasarımda Zihinsel Tasarlanan Mekânlar, *The Journal of Academic Social Science* Yıl:7, Sayı: 87, Ocak 2019 (Ss. 126-143).
- Gültekin E. (2015). *İletişim ve Tipografi*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Gültekin, T. & Tokdil, E. (2018). Hegel'in Efendi Köle Diyalektiğinin Barbara Kruger'in Eserlerinde Bağımlı ve Bağımsız Özbilinç Göstergeleri İle Çözümlemesi, *Sanat & Tasarım Dergisi*, Anadolu Üniversitesi.
- Hopkins D. (2006). *Dada ve Gerçeküstücük*, Ankara, Dost Yayınevi
- Jean, G. (2002). *Yazı İnsanlığın Belleği*, (Çev.: Başer, N.), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Kozlu, D. & Benuğur, Ş. (2014). Çağdaş Sanatta Görsel Ve Kavramsal Bir İmge Olarak Yazının Kullanımı, *Art-E, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, Aralık, Sayı:14, (Ss. 233-263).
- Kruger, B. (1993). *Remote Control: Power, Cultures, and the World of Appearances*. London, The MIT Press.
- Renkçi, Taştan, T. (2016). Hazır Yapım (Ready-Made) Enstalasyon Üzerine Okumalar, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC* October 2016, Volume: 6, Issue 4, (Ss. 471-478).
- Sağlık, E. (2013). Kamusal Alanda Kadınlık Hallerinin Temsili. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Dergisi*, (24), (Ss. 41-52).
- Sarıkavak, N. K. (2009). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*, Ankara, Sentez Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- URL 1: <https://stringfixer.com/tr/BarbaraKruger>, Erişim Tarihi: 10.08.2021
- URL 2: <https://art21.org/artist/barbara-kruger/> Erişim Tarihi: 17.08.2021
- URL 3: https://tr.wikinew.wiki/wiki/Barbara_Kruger, Erişim Tarihi: 10.08.2021
- URL 4: <https://tr.celeb-true.com/barbara-kruger-american-conceptual-artist-best-known-black-white>, Erişim Tarihi:10.08.2021
- URL 5 <https://www.wikiart.org/en/barbara-kruger/untitled-thinking-of-you-1999>, Erişim Tarihi: 07.09.2021
- URL 6: https://stringfixer.com/tr/Barbara_Kruger Erişim Tarihi: 20.08.2021
- URL 7: <http://www.artnet.com/artists/barbara-kruger/>, Erişim Tarihi: 07.09.2021

- URL 8: <https://www.nga.gov/collection/art-object-page.139856.html>, Erişim Tarihi: 10.08.2021
- URL 9: <http://peterandjoan.blogs.wm.edu/2009/03/11/barbara-kruger-a-room-with-a-view/>, Erişim Tarihi: 10.09.2021
- URL 10: <http://peterandjoan.blogs.wm.edu/2009/03/11/barbara-kruger-a-room-with-a-view/>, Erişim Tarihi: 07.09.2021
- URL 11: <http://peterandjoan.blogs.wm.edu/2009/03/11/barbara-kruger-a-room-with-a-view/>, Erişim Tarihi: 09.09.2021
- URL 12: <https://www.moca.org/exhibition/barbara-kruger-untitled-questions-2>.
Erişim Tarihi: 27.09.2021
- URL 13: <https://www.moca.org/exhibition/barbara-kruger-untitled-questions-2>.
Erişim Tarihi: 02.10.2021
- URL 14: <https://maryboonegallery.com/exhibition/339/installation-views>
Erişim Tarihi: 10.08.2021
- URL 15: <https://www.sergiomannino.com/insights/twelve-barbara-krugers-latest-work>.
Erişim Tarihi: 05.10.2021
- URL 16: <https://spruethmagers.com/exhibitions/barbara-kruger-munich/>
Erişim Tarihi: 10.08.2021
- URL 17: <https://www.designboom.com/art/barbara-kruger-between-being-born-and-dying/> Erişim Tarihi: 15.10.2021
- URL 18: <https://www.designboom.com/art/barbara-kruger-between-being-born-and-dying/> Erişim Tarihi: 15.10.2021
- URL 19: <https://www.designboom.com/art/barbara-kruger-between-being-born-and-dying/> Erişim Tarihi: 19.10.2021
- URL 20: <https://www.artsy.net/show/hirshhorn-museum-and-sculpture-garden-barbara-kruger-belief-plus-doubt/info>, Erişim Tarihi: 10.10.2021
- URL 21: <https://www.artsy.net/show/hirshhorn-museum-and-sculpture-garden-barbara-kruger-belief-plus-doubt/info>, Erişim Tarihi: 10.10.2021
- URL 22: <https://get.pinnedby.me/browse/view.php?id=21040261381434219>, Erişim Tarihi: 20.10.20218
- URL 23: <https://chicago.suntimes.com/2021/9/16/22652685/barbara-kruger-art-institute-chicago-retrospective-museums>, Erişim Tarihi: 21.10.2021
- URL 24: <https://chicago.suntimes.com/2021/9/16/22652685/barbara-kruger-art-institute-chicago-retrospective-museums>, Erişim Tarihi: 11.10.2021
- URL 25: <https://www.britannica.com/biography/Barbara-Kruger>, Erişim Tarihi: 27.10.2021